

XOÁN VICENTE VIQUEIRA ÉS GALEGO OKTATÁSPOLITIKAI REFORMTERVE

Xoán Vicente Viqueira (Madrid, 1886 – Bergondo, 1924)¹ nemesi családból származó gondolkodó Galíciában tölti gyermekkorát, Betanzosban² végzi az általános iskolát. 1898-ban Madridba költözik, hogy a főváros *Institución Libre de Enseñanza* diákjaként folytassa tanulmányait.

Az *Institución Libre de Enseñanza* intézményét 1876-ban alapította az egyetem oktatói karából kivált tanárok egy csoportja, azzal a szándékkal, hogy megvédje a katedra szabadságát. A 19. század végén ugyanis Spanyolországban a közoktatást a centralizáció, valamint a vallási, politikai és erkölcsi dogmákhoz való erőszakos igazítás jellemezte. Ez a rendszer a szabadgondolkodású oktatókat perifériára kényszerítette, akik reakcióképpen független oktatási központokat hoztak létre. Ezek a központok eleinte az egyetemi képzéshez kötődtek, majd az általános és középiskolák felé orientálódtak.

1881-től kezdtek olyan tanárok tanítani az *Institución*-ban, akiket már ott képeztek. Az 1936-ban kitört polgárháborúig az *Institución Libre de Enseñanza* a kor spanyol kultúrájának egyik központjává vált, és ezen a csatornán keresztül áramlottak Spanyolországba a külföldön kibontakozó leghaladóbb pedagógiai és tudományos elméletek. Rendszeresen jelent meg értesítőjük, a *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza*, fontosságához a benne publikáló neves gondolkodók, írók, költők is hozzájárultak. A folyóirat egyes cikkeit olyan világhírű szerzők jegyzik, mint Lev Tolsztoj, H. G. Wells, Bertrand Russell, Henri Bergson, Charles Darwin, John Dewey; valamint sokan a spanyol nyelvű irodalom nagy alakjai közül: Juan Ramón Jiménez, Gabriela Mistral, Benito Pérez Galdós, Emilia Pardo Bazán, Azorín. Az *Institución* haladó szellemével hozzájárult több jelentős jogi, oktatási és társadalmi reform megvalósításához, valamint elősegítette a Pedagógiai Múzeum, a *Junta para Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas* (továbbtanulási és kutatási tanács, mely a tehetséges diákok – főként európai – továbbtanulására írt ki és osztott szét ösztöndíjakat), a Nemzeti Természettudományi Intézet, a Történelemtudományi Központ és a madridi diákszálló létrejöttét.

Xoán Vicente Viqueiránál is az *Institución* által nevelt, felkészült értelmiségi generáció tagja. Sajnálatos módon igen fiatalon, már 15 éves korától jelentkeztek nála azok az – egész életét befolyásoló – egészségügyi problémák, melyek korai halálához vezettek. Viqueira 1911-ben Madridban diplomázott filozófiából, tanulmányait a párizsi Sorbonne-on folytatta, a *Junta de Ampliación de Estudios* ösztöndíjasaként pedig Lipcsében és Göttingenben tanult szociológiát. A madridi Complutense egyetemen doktorált 1913-ban. 1917-ben elnyerte a Santiago de Compostela-i középiskola, az *Instituto General Técnico* pszichológia-, logika- és etikatanári állását, majd az A Coruña-i gimnáziumban tanított. Galíciába visszatérve a galego nép helyzete, problémái foglalkoztatták, ez lett kutatásainak központi témája. Kapcsolatba kerül Lasadával, Riscóval és Oteróval. Az A Coruña-i *Irmandade da Fala* vezetőjének választották.

Viqueira a modernizmus elkötelezett híve, a tettek embere volt. A galego nyelv iskolai használatáért folyó harc vezéregyéniségeként küzdött a mindenki számára nyitott, galego nyelvű egyetem létrehozásáért, de foglalkozott a középfokú oktatással is. Nézeteit filozófiai és pedagógiai témájú írásokban tette közzé, mint például az *A Nosa Terra* folyóiratban megjelent, spanyol és galego nyelven írott

cikkeiben: *A nosa escola* (A mi iskolánk) 1917; *Pol-a reforma de ortografía* (A helyesírás-reformért) 1918; *Nosos problemas educativos* (Problémák az oktatásban): egy tizenkét cikkből álló sorozat 1918-ban; *Pol-a pureza lingüística* (A nyelv tisztaságáért) 1920. Az alább közölt válogatás programadó írásából való.

A cikkek mellett népies hangvételű verseket is írt, kizárólag galego nyelven, ebben is követve a *galeguismo* elveit. Viqueira korai halála ígéretes filozófusától fosztotta meg Galíciát. Rövid élete során lendületesen gyakorolta a cselekvés filozófiáját, amit áthatott demokratikus és világi gondolkodásmódja, polgári elkötelezettsége. 1930-ban jelent meg barátai által összegyűjtött, korábban már publikált, illetve addig kiadatlan írásainak posztumusz kötete (*Ensayos, poesía, contextos inéditos de Viqueira* [Viqueira esszéi, versei, kiadatlan művei]).

A galego nyelv az iskolában³

Már beszéltem az *A Nosa Terrában* arról, milyen fontos a galego nyelv bevezetése az iskolákban. Hogyan tudjuk ezt elérni? Világos, hogy nem a spanyol nyelv százszázalékos lecserélésére gondolok, szó sincs róla! Pusztán azt szeretnénk elérni, hogy a mi nyelvünk ne legyen teljes mértékben száműzve az oktatásból. A jövőben dől el, hogy ez elegendő-e. Ahhoz, hogy a galego nyelv megjelenhessen az iskolában, első lépésként a tanítónak nem szabad megtiltania a fiúk és a lányok spontán önkifejezését, vagyis hogy saját, tiszta, galego nyelvükön beszéljenek. Mekkora fejlődést jelentene pedagógiaiilag, ha ez megvalósulna Galíciában! Ha erőltetjük a gondolatok idegen nyelvű kifejezését, magát a gondolkodást akadályozzuk nagymértékben, hiszen a *beszéd* és a *gondolkodás* elválaszthatatlanok. A tanárnak még egy lépést kell tennie. Ahol igazán szükséges, például azokban az iskolákban, ahova a tanulmányaikat kezdők járnak, nem kerülheti el, hogy galegól beszéljen, még ha azt csak mint segédnyelvet használja is.

Azonban mindez még nem elegendő. A gyerekek esztétikai és nyelvi nevelése megköveteli, hogy elvigyük az iskolába általában az irodalmat, a népi vagy a népies költészetet, valamint a népi *cántigákat*. Érdekes munka lenne egy galego irodalmi, illetve zenei és irodalmi antológia összeállítása iskoláink számára, ami lehetővé tenné vázolt tervem véghezvitelét. Esztétikai szempontból semmi sem okoz nagyobb élményt, mint a nép lelkéből született művészet; nyelvészeti szempontból pedig a tiszta és szép galego tökéletesítené a mai beszélt nyelvet. Ezenkívül hasznos lenne leírni a gyerekekkel a hallott vagy olvasott verseket, ami hozzászoktatná őket anyanyelvük írásban való használatához.

A fent vázoltak elengedhetetlen feltétele, hogy a Galíciában tanító tudjon galegól. Ezt úgy érhetjük el, hogy már a tanítóképzők felvételi vizsgáján legyen követelmény a galego nyelv ismerete, és ezekben az intézményekben kerüljön bevezetésre a galego nyelv és irodalom mint tantárgy. Nem gondolok itt nagy dolgokra, csak arra vágyom, hogy a tanítók helyesen írjanak és beszéljenek a nép nyelvén, és ismerjék irodalmának jelentősebb alkotásait.

Megismétlem, amit már máskor is elmondtam: itt nem pusztán érzelmi indíttatásról van szó, hanem pedagógiai szükségszerűségről és a diák látókörének bővítéséről. Pedagógiai szükségszerűség, hiszen galegól kell beszélni, hogy a galego gyerek lelkéhez szóljunk. Másrésről pedig bővülnek a tanuló lehetőségei, hisz a két nyelvet beszélő galegók számára mind a spanyol, mind a portugál nyelvterület nyitott

lesz, akik így Spanyolországnak is sokkal hasznosabb és hatékonyabb állampolgáraivá válnak.

Nem várhatom el, hogy a tervem azonnal és teljes egészében megvalósuljon. De beszélünk kell a kérdésről, a megfelelő helyen és a megfelelő alkalommal. Ma vannak galegól beszélő tanítók, és vannak olyan tanítóképzők, amelyek oktatási rendszerébe nem lenne nehéz beilleszteni a galego nyelv oktatását. Ne feledjük továbbá, hogy Galíciában sok a magániskola, amelyek nem tartoznak állami felügyelet alá (oktatási rendszerünknek egyik legérdekesebb jelensége ez), és ezek az intézmények megfelelő terepet nyújthatnak a *galeguismo* számára. Szükség lesz, mint minden megújító törekvés esetében: tapintatra, kitartásra és lelkesedésre.

Gondolatok⁴

*A kitűnő galego,
Lois Porteiro Garea⁵ emlékének*

I.

Mely népekről mondhatjuk el, hogy ma történelmileg kiemelkedőt alkotnak? Azokról, amelyeknek már van kialakult nemzeti öntudatuk. Magyarország, Finnország, Csehország. Holnap talán Írország és... ki tudja, mennyien még! Ha egy nemzet szabad akar lenni, ismernie kell magát, saját lényegét; lehetőleg ne pusztán ismerje, hanem mélyen érezze is át azt. Az elnyomott népeknek az egyetlen járható politikai útja lelkük ébredésével kezdődik!

II.

Ne feledjük: Naviától⁶ innen, nyugatra galegól beszélünk, és akik ezeken a területeken élnek, galegónak mondják magukat! És Bierzo⁷ nagy része is mienk! A történelmi Galícia nagyobb, mint az aktuális területe!

III.

Ma a világtörténelem egyik legnagyobb pillanatát éljük át. Ne feledjük feladatunkat, teljesítsük kötelességünket! Az emberiség számít ránk!

IV.

Íme, legalapvetőbb programunk.

1. Teljes autonómiát Galiciának (a jelenlegi képviselőket *galego parlamente* cserélni).
2. Önkormányzati autonómiát (mindkettő alapvető feltétele az alább felsoroltaknak).
3. Szociális törvényeket (a parasztság felszabadítását, törvényeket a parasztok és munkások védelmében, munkanélküli-segélyt, nyugdíj- és egészségügyi biztosítást stb.).
4. Oktatási reformot (több iskolát, érettségireformot, az egyetem megújítását és bővítését, szakképző iskolák létrehozását).
5. A jólét megteremtését (a mezőgazdaság védelmét, a halászat bővítését, kereskedelmi társaságok alapítását, a kikötők felújítását,

vasútépítést, legalábbis a tengerpart mentén és Santiago és A Coruña között, szabad kereskedelemi övezet kialakítását Galíciában).

Ez csak vázlat. A fent említett pontok alapján teljes körű átalakításra van szükség, amit szakembereknek kell elvégezniük.

V.

Minél távolabb vagyok hazámtól, annál inkább galegónak érzem magam, annál közelebb vagyok népemhez. Talán nem Párizsban, Berlinben és Londonban keseregtem leginkább hanyatlásunkon? Ott éreztem igazán, mit is érhetne nemzetünk. A mi úgynevezett kozmopolitáinknak meg kell tanulniuk körülnézni a világban. Így válnak majd a galego ügy szószólóivá!

VI.

Spanyol vagyok! A nagy és igaz Spanyolország polgára, melynek elsőrendű törvénye a szabadság, ahol nemzetiségek, városok és egyének mind-mind elérhetik kiteljesedésüket! De nem vagyok a korrupt és dekadens Spanyolország polgára! Előtte fölsejlik az én Spanyolországom születése!

Politikai programom⁸

I.

Spanyolország

Spanyolország üres absztrakció! És nem Galícia, Asztúria, Baszkföld, Kasztília, Katalónia és a többi spanyol terület valóságok egysége! Spanyolország nem egy eleve létező, hanem egy megalkotásra váró entitás: a távoli ködökben már feldereng az Ibér Föderáció! Az egyetlen módja annak, hogy Spanyolországért dolgozzunk: egyes alkotóelemeiért dolgozni, amiknek – a matematikusok szavával élve – összege Spanyolország.

II.

Szabadság

Szabadság mindenekelőtt.

Szabadság minden szempontból, mivelhogy a szabadság élet, és a mi életünknek minden szempontból harmonikusan kell fejlődnie.

A szabadság nem anarchia.

Egyének szerveződése, a saját törvényeik alapján.

Mindenek előtt szabadság, minden tekintetben.

III.

Demokrácia

A demokrácia: az emberek szabadsága önmaguk kormányzására.

A demokrácia tehát a szabadság kormányát, vagyis a szabadon választott kormányt jelenti.

A galego demokráciáért harcolunk.

De a szegénység szolgává aláz.

A mi demokráciánknak egybe kell gyűjtenie az új társadalmi rétegeket.

Vágyunk: a társadalmi demokrácia, ami miután elérte a törvény előtti egyenlőséget, eléri a társadalmi egyenlőséget is.

IV.

Jólét

Csak a gazdag, termékeny talajon él meg a szabadság.

Hisz csak így tudnak a lelkek, az éhség és a nyomor satujából szabadulva, a jövő útjaira merészkedni, csak így alkothatnak az emberek demokratikus szervezeteket.

Dolgozzunk, tehát, a hazai területek gazdagodásáért:

iparért,
mezőgazdaságért,
vasútért,
hajózásért,
bankokért.

A gazdagság a munka, a tehetség és a tudás gyümölcse. Ezért a szebb jövőért fáradoznak a nemes és dolgozó lelkek. Szóljon erről a legszebb ének!

V.

Összegezve

A világon a legszabadabb nép.

Mindnél gazdagabb föld: ezt kínálja programom Galíciának (és Spanyolországnak).

Galícia morális célkitűzése megvalósításra vár: hozzájárulni az emberiség nagy kultúrateremtő munkájához a saját, tiszta civilizációjával. A gépezet apró, de nélkülözhetetlen fogaskerekeként az emberiségnek szüksége van rá.

Jegyzetek

¹ A rövid életrajz összeállításához használt források: *Prosa política no tempo das Irmandade da Fala*. ed. L. F. Prieto és M. M. Barreiro. Vigo, A Nossa Terra, 1996., *Diccionario da Literatura Galega I–II*. coord. Dolores Vigo, Vilavedra, Editorial Galaxia, 1995.

² Város Galícia északkeleti részén, A Coruña körzetében.

³ Eredetileg az *A Nosa Terra* c. folyóirat 1917. december 30-ai számában jelent meg. A következő cikkek magyar fordításának elkészítéséhez a *Prosa política no tempo das Irmandade da Fala* című kötetben megjelent szövegeket használtuk fel, és fordítói jegyzetekkel egészítettük ki.

⁴ Eredetileg az *A Nosa Terra* című folyóirat 1918. november 15-ei számában jelent meg.

⁵ Lois Porteiro Garea (1889–1918): a nacionalista mozgalom jelentős galego gondolkodója, politikus.

⁶ A Ría de Navia jelzi Galícia keleti határát.

⁷ Közigazgatásilag Castilla y León tartományhoz tartozó terület, határos a mai Galíciával. Viqueira mint galego nyelvterületre utal rá.

⁸ Eredetileg az *A Nosa Terra* című folyóirat 1919. november 5-ei számában jelent meg.